

Малює сонце полотно небес

Великоднє свято

Ганна ЛІЧЕНКО, Київський обласний ліцей-інтернат фізкультури і спорту

Мета: ознайомити ліцеїстів із народними звичаями, традиціями; розширити уявлення ліцеїстів про стародавні народні свята; виховувати повагу до традицій українського народу.

Наочне оформлення: вишиті рушники, серветки.

Обладнання: українські народні костюми, писанки.

Хід заходу

(Свято проходить у прикрашеному навчальному кабінеті.)

Вихователь. Рідній нашій матері, неньці-Україні, її славному минулому, сонцесяйній весні, що несе за собою гарний день та прекрасні квіти, присвячуємо розповідь про великоднє свято.

Лицеїст 1. Вдягла весна мережану сорочку,

Умившись і звільнившись від турбот,

І підіймає волошкові очі

До вищих, до церковних позолот.

Душа стає в цю днину молодою,
Забувши, що слова бувають злі,
І повніться старання добротою
На ранньому скоромному столі.

Великдень всіх нас на гостини просить,

Малює сонце полотно небес,

І крашанку, як усмішку, підносить.

— Христос Воскрес!

— Воістину Воскрес!

І дзвони засріблилися завзяті.

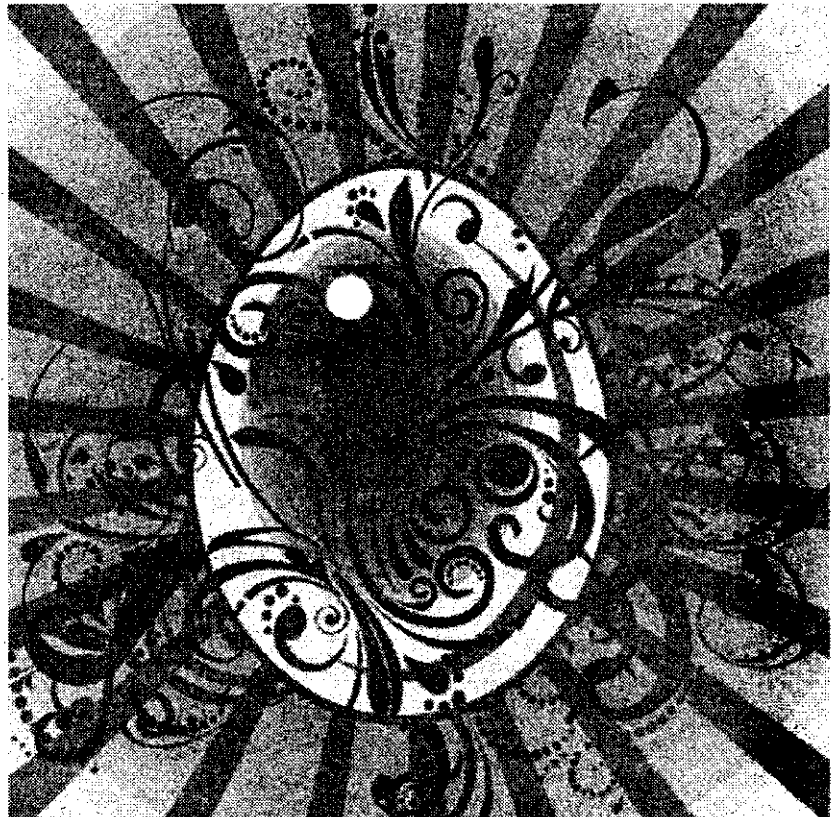
І ніби покотилось між людьми:

Христос Воскрес!

Чи, може, на цім світі

Із бездуховності воскресли ми!

Вихователь. Свято Великодня — це стародавнє свято українського народу, яке несе із собою чудовий весняний настрій, згадку про минуле та мрії на майбутнє. Святкування цієї події має багато цікавих звичаїв.

Лицеїст 2. Головне християнське свято — Великдень, установлене на згадку воскресіння Ісуса Христа, яке відбулося на третій день після його смерті, і в перший день по європейській пасхальній суботі.

Вихователь. Коли почали святкувати Великдень?

Лицеїст 1. Перші християнські общини святкували два Великодні. Перше свято пов'язували зі спокотною смертю Христа. Це був Великдень суму і страждань. Йому передував довготривалий піст, котрий закінчувався вранішньою недільною євхаристією, після чого починався Великдень воскресіння.

У другій половині II століття і протягом III століття н. е. ці свята зливалися в єдине багатоденне торжество, в центрі якого — вмираючий на хресті і воскресаючий Ісус,

що спокутував людські гріхи своєю кров'ю.

Вихователь. Великдень кожного року припадає на інше число. Чому саме так?

Лицеїст 2. На Нікейському соборі у 325 році була визначена дата цього святкування — перша неділя після весняного рівнодення і повного місяця. А оскільки сонячний і місячний календарі не збігаються, то Великдень визначається в межах 35 днів — від 4 квітня до 8 травня. Для точного визначення дати свята на кожний рік були зроблені обчислення, так звані пасхалії.

Вихователь. Як називався тиждень перед Великоднем і чому?

Лицеїст 1. Неділю перед Великоднем звано Вербною. Біблійну пальму замінили в нас вербові гілки з котиками. Ці котики ще до християнства були знаком весняного

пробуджують дитинство, невинності. Є заповідь **«не вісити»** кожного стрічного свята **у церкві** лозою. До того є примовки, приповідки:

— **Вербі б'є, не я б'ю**, віднині за тиждень — **Вербовий**.

Цього свята не треба зводити лиш до жарту. Це старовинна чародійна дія, яка має передати всі прикмети **лози** **матері**, **якої б'ємо**. Свячену лозу **допомагають**, закладають у хату за **святі двері**. Вкладають її у **домовину** **святим**, **зокрема** **тїм**, що **помру**.

Ліцейст 1. **Візьмають** перед Великоднем **в церкві** **лісок**: Благовіщення Дня **Матері**, **звідки** **звіщення** **в церкві** **Дня**, що стане **вона** **Матері** **Матері**. Свято це дуже **добре**, **зв'язане** **до** **весняного** **настрою**, **радістї** **і** **надії** **та** **відзначається** **матері** **у** **церкві** **адганням** **святих** **рат** **у** **час** **Богослужіння**. Також **святити** **у** **церкві** **проскуру** і вірять, **що** **вони** **дот** **світ** **перешкувати** **країні** **святим** **і** **на** **грішні**, **а** **також** **лікувати** **вони** **лікувати** — **не** **свято** **зв'язане**. Тому **випускають** **із** **хат** **чи** **святим** **у** **церкві** **тварин**, **навіть** **куди** **куди**, **щоб** **їх** **пустити** **на** **вільно**.

Ліцейст 1. Чистий четвер — це день **посвященого** **благання**. Ще **вдосвіта**, **до** **схід** **сонця**, **сеяни** **чистили** **в** **стайках**, **в** **воронах**, **на** **подвір'ї**, **в** **хатах** — **усе** **повинно** **бути** **чистим** **і** **виглядом** **по** **святковому**. В саду і на **городі** **господар** **згрібав** **на** **купу** **торішні** **листя**, **бадилья** **бураків** і **підпалював** — **щоб** **очистити** **землю** **від** **морозів**, **зимн**, **смерті** і **всього** **нечисті**.

Існує **повір'я**, **що** **в** **Чистий** **четвер**, **до** **схід** **сонця**, **ворон** **своїх** **дітей** **купає** **в** **річці**. Хто **купається** **раніше** **від** **воронячих** **дітей** — **буде** **здоровий** **цілий** **рік**, **отже**, **хворі** **люди** **купалися**, **бувало**, **вночі** — **«поки** **ворон** **дітей** **не** **купає»**, **щоб** **очиститися** **від** **хвороби**. **Випулавшись**, **хворий** **набирав** **зі** **свого** **купелло** **відро** **води**, **ніс** **ту** **воду** **на** **перехресну** **дорогу** і **вливав**, — **«щоб** **там** **усе** **лихо** **зосталося»**. А **дехто** **ще** **й** **примовляв**: **«Господи**, **Ісусе** **Христе!** **Перехресна** **дорога!** **Дай**, **Боже**, **здоров'я** **в** **ручці**, **в** **ніжці** **і** **в** **живіт** **трішки»**. **Обереж-**

ні **люди** **ранком** **цього** **дня** **з** **хати** **не** **виходили**, **а** **як** **були** **в** **дорозі**, **то** **обминали** **перехресні** **дороги** — **«щоб** **хвороба** **не** **вчепилася»**.

Ліцейст 2. У Чистий четвер **стрижуть**, **бувало**, **дітей**, **«щоб** **волосся** **не** **лізло**, **та** **щоб** **голова** **не** **боліла»**. **Вечері** **в** **церкві** **відправляються** **страсті**. **Колись** **у** **цей** **день** **не** **чути** **було** **ні** **сміху**, **ні** **співів**, **навіть** **голосних** **розмов**. **Стоячи** **в** **церкві** **під** **час** **читання** **Євангелія**, **не** **можна** **куняти**, **бо** **«нечистий** **занесе** **в** **пекло»**. **Люди**, **повертаючись** **із** **церкви**, **намагає** **ся** **донести** **додому** **страсну** **свічку** **так**, **щоб** **вона** **не** **згасла**. **Підуть** **не** **страсної** **свічки** **випросяки** **красу** **у** **хазі** **на** **своєй** — **щоб** **вона** **нечисть** **мавала**. У Чистий четвер **дівчата** **випросяки** **свої** **красу**. **Вони** **збираються** **поряд** **святанком** **на** **берегах** **ріки** і **озер** і **там** **дежидуються** **свої** **красу**. **Тільки** **но** **сонце** **вийде** **з-за** **обрива**, **дівчата** **роздягаються** і **зривають** **у** **воду**, **промовляючи**: **«Водяне**, **водяне**, **на** **тобі** **русу** **косу**, **дай** **мені** **дівочу** **красу»**.

Вихователь. Чому **відзначають** **Страсну** **п'ятницю**?

Ліцейст 1. У **богослужіннях** **Страсної** **п'ятниці** **згадують** **страждання** і **смерть** **Ісуса** **Христа**. Згідно з **Євангелієм**, **після** **звинування** **синедріоном** (верховним судом) **Спасителя** **в** **богохульстві**, **іменування** **себе** **месією**, **Синоном** **Божим**, **його** **відправили** **до** **римського** **прокуратора** **Понтія** **Піллата**, **який** **за** **наполяганням** **наговну**, **первосвященників** **оголосив** **вирок** — **розіп'яти** **Ісуса** **на** **хресті**.

Після **довгих** **звинувань** **до** **розіп'яття** і **страждань** **на** **хресті** **Спаситель** **помер**. **Євангелісти** **розповідають**, **що** **в** **п'ятницю** **вечері** **тіло** **Христа** **було** **знято** **з** **хреста**, **обгорнуте** **в** **плащаницю** і **поховане** **в** **печері**. **Тому** **головним** **обрядом** **передвелокодньої** **п'ятниці** **є** **винесення** **плащаниці** (зображення **тіла** **Ісуса** **Христа** **в** **тому** **вигляді**, **в** **якому** **воно** **було** **знято** **з** **хреста** і **покладене** **в** **домовину**).

Плащаницю **урочисто** **виносять** **із** **вітаря** і **встановлюють** **посередині** **храму**.

Ліцейст 2. Наступний **день** **тижня** — **Передвелокодня** **субота**.

Відгадайте загадку:

Як уродилася, то була біла.

Тепер подивіться: рябенька я, ціла.

Мені змаловала Яринка бочки,

І жовті, червоні і білі квіточки.

Лежу на столі біля круглої паски,

Моргаю до сиру, тулось до ковбаски,

До хрону, до масла, до бабки смієся.

А ну відгадайте — як-то я з'ясу? *(Писанка)*

І **дійсно**, **у** **суботу** **напередодні** **Передвелокодня** **жіноцтво** **готувало** **писанки** **та** **крашанки**. **Виготовляли** **писанки** **переважно** **дівчата**. **І** **в** **перший** **день** **Великодня**, **зібравшись** **біля** **церкви** **або** **в** **центрі** **села**, **дівчата** **дарували** **свої** **вироби** **хлопцям**.

Ліцейст 1. **Яйця** **фарбують** **здебільшого** **у** **червоний** **колір**, **бо** **це** **нагадує** **про** **кров** **Спасителя**. **Про** **походження** **звичаю** — **готувати** **на** **Великдень** **писанки** **та** **крашанки** — **існує** **багато** **легенд**. **Одні** **з** **них** **такі**: **коли** **Ісус** **Христос** **ходив** **зі** **святим** **Петром** **по** **земні** **проповідувати**, **якось** **зупинилися** **в** **селі**, **де** **жили** **їудеї**. **Побачивши** **Христа**, **вони** **почали** **кидати** **в** **нього** **каміння**, **грудки** **землі**. **І** **коли** **торкався** **камінь** **Ісусового** **одягу**, **то** **робилася** **з** **нього** **писанка**, **а** **як** **торкалася** **грудка** **землі**, **то** **перетворювалася** **на** **крашанку**. **Святий** **Петро** **позбирав** **усе** **те** **до** **кипіння**, **а** **пізніше** **роздав** **людям**.

Із **Великоднем** **пов'язаний** **ще** **один** **звичай**: **«запалений** **у** **суботу** **посвіт** **мав** **горіти** **в** **оселі** **цілу** **ніч»**. **Удосвіта** **його** **гасили** і **виносили** **з** **хати**.

Ліцейст 2. **Писанка** **побутувала** **в** **Україні** **зі** **свої** **давнини**. **Тематика** **писанкових** **мотивів** **пов'язана** **з** **оспівуванням** **землі**, **небесних** **світл**, **знарядь** **праці**, **з** **характером** **селянської** **праці**, **звичаями** **та** **обрядами**, **з** **місцевою** **флорою** і **міфологією**. **Писанка** **має** **обрядову** **функцію**: **з** **нею** **зустрічають** **весну**, **готуються** **до** **Великодня**. **Пофарбоване** **яйце** **є** **символом** **свята**. **Повернувшись** **на** **Великдень** **із** **церкви**, **крашанками** **та** **писанками** **обмінювалися**, **давали**

рідним, сусідам, брали з собою, як ішли в гості, роздавали жебракам.

Ліцест 1. У неділю — Великдень. Як тільки задзвонить до утрені, то з усіх кінців села чи міста народ починає рухатися до церкви. Староста наказував ювакам виносити хоругви і хрест. Образ Воскресіння Христового виносили люди старшого віку, а дідуся виносили плетивом. Починається літургія. А потім святяться «свеченя», що складається з паски, сиру, яєць, масла, сала, ковбаси, маку, солі. Під час святиння священник сповіщає людям: «Христос Воскрес!». Вони йому відповідають: «Воістину Воскрес!».

Ліцест 2. Повернувшись із церкви додому, господар обходить трічі навколо столу з мискою, наповненою «свеченням». Ставши обличчям до образу, він розрізає на тарілці кілька свечених яєць і підносить до рота кожному членові сім'ї, приволаючи: «Дай, Боже, ще й на той рік дочекатися світлого свята Воскресіння Христового в щасті і здоров'ї».

Вихователь. А які ж повір'я пов'язані зі святом?

Ліцест 1. Чимало повір'їв пов'язано зі скарбами. Вважалося, що в ніч напередодні Великодня, коли читається «Одіння», повсюди спалахують вогнями скарби, особливо ті, що їх ховали за турків і татар. Утікаючи від нападників, люди поспіхом закопували гроші та інші цінні речі, але не всі відшукувались: одні господарі гинули, інших забирали в неволю. Ось чому в цей час скарби «давали про себе знати». Тільки не всім дано бачити той вогонь. Таким даром наділені лише «міднячки» — ті, хто останнім народився в родині. Але, щоб розкопати скарб, потрібно мати міцні нерви, неабияку витримку і сміливість, бо тими скарбами віддає нечиста сила, яка може завести в петрі й поглумитися.

Є ще один гарний звичай. У давнину вважали, що на Великдень має «грати сонце». А тому перед його сходом люди відчиняли віконниці, відсували фіранки, знімали з підвіконня зайві предмети — «щоб пустити до хати царя неба, який приносить у дім щастя і здоров'я». Дівчата ж вибігали тим часом у садок і чекали перших променів — тільки-но вони з'являлися, склавши руки, читали таку молитву...

Ліцест 2. Добрий день тобі, Сонечко ясне!

Ти святе, ти ясне, прекрасне,

Ти чисте, давніше й поважне,

Ти осмислив гори і долини, і високі могили.

Освіт мене, рабу Божу, перед усім миром:

Перед панам, перед царями,

Перед усім миром християнським

Добротою, красою, любов'ю й милощами,

Щоб не було ні любиної, ні милої

Од раби Божої народженої, хрещеної.

Яке ти ясне, величне, прекрасне, Щоб і я така була ясна, велична, прекрасна

Перед усім миром християнським навки віків.

Амінь.

Ліцест 1. Після цього на корі дерева робили помітку у вигляді хреста, а коли воно зацвітало, з тих квітів плели віночки, деякий час носили й чимали восени, «щоб пригартувати хлопця».

Вихователь. Про Великдень народ створив чимало приказок та прислів'їв.

Ліцест 1. На Великдень сорочка хоч лихенька, аби біленька, а на Різдво хоча сирота, аби нова.

Ліцест 2. Добре яєчко к Великому дню.

Ліцест 1. Де той у Бога Великдень, а він уже з писанками та крашанками.

Ліцест 2. На Великдень перший раз закує зозуля.

Ліцест 1. Де вовк на Великдень зачує дзвони, то там буде цілий рік крутитися.

Ліцест 2. Наступного дня — у Великодній понеділок люди ходять одне до одного в гості, обмінюються писанками. Коли заходять у світлицю, кажуть:

Христос Воскрес!

Будьте здорові!

Зі святом!

Христос Воскрес!

Рад мир увесь!

Дождались Божої ласки,

Тепер уже всяк

Найсь всмак

Свяченої паски.

Всі гуляють,

Резхваляють

Воскреслого Бога,

Бо вже там

Всім до раю

Простерта дорога!

Ліцест 1. На третій день Великодня селяни збираються на музику, співають, танцюють.

Перший після Великодня четвер називають Навським. У цей день вважається нічого не робити. Старші люди йдуть до річки і плекають у воду кашарули від крашанок, щоб допливали вони до померлих і освітили їм, що був Великий день.

Ліцест 2. Наш народ вірив, що покійні воскресали на час Великодня, і тоді навіть не можна називати їх «покійниками», а лише «живими». Вони всі збираються в квітичків своїх перших разом із покійними вже священниками у ніч після страстей і святкують там свій Мертвецький Великдень. Різні є лікування про час їх повернення в світ.

Перша неділя після Великодня звється Провідною, бо покійні проводжають знов у далеку дорогу. Переносить цей відхід на чотирьох поосередній між Великоднем і Замінами святами. Тому й правлять знахідку по померлим в один із цих днів. І цей звичай, як і всі інші, треба нам зберігати.